

חסידי וחסידות אומות עולם

שיעור לגילאי תיכון

רקע – חסידי וחסידות אומות עולם

יחסה של רוב האוכלוסייה המקומית ליהודים בתקופת השואה היה נגוע באדישות או עוינות. הרוב צפו בשכניהם מוצאים מבתיים, נשלחים לגטאות ולמחנות או נרצחים; וחלקם אף שיתפו פעולה עם הרוצחים. רבים הרוויחו משוד רכוש היהודים. אולם מיעוט קטן אצר אומץ יוצא דופן על מנת לשמור על ערכי המוסר שלהם, אלו הם חסידי אומות העולם.

המחיר שחסידי אומות העולם שילמו על מעשיהם היה שונה במדינות השונות. במזרח אירופה הגרמנים הוציאו להורג לא רק את מי שהסתירו יהודים, אלא גם את בני משפחותיהם. מודעות שנתלו ברחובות הזהירו את האוכלוסייה לבל יסייעו ליהודים. המצילים והניצולים חיו בפחד מתמיד מחשש שיתפסו. החשש מהלשנה או הסגרה מצד שכנים או משתפי פעולה ריחפו על ראשם כל העת, והקשו על אנשים רגילים להפר את המוסכמות והכללים. אלו שבחרו להסתיר יהודים נאלצו לקיים אורח חיים מחתרתי, ולחיות תחת פחד ואימה מפני הסגרה והלשנה. רוב המצילים היו אנשים רגילים, חלקם פעלו מתוך הכרה פוליטית, אידיאולוגית או דתית. אחרים היו אנשים שגורלו של האחר נגע לליבם. במקרים רבים הם לא תכננו להפוך למצילים, ולא היו מוכנים לרגע בו יצטרכו לקבל החלטה כה מרחיקת לכת. הם היו אנשים רגילים, והאנושיות המובנת מאליה שלהם צריכה לשמש לנו לדוגמה. עד היום הכיר מוסד 'יד ושם' ביותר מ-22,000 איש מ-44 מדינות ולאומים כחסידי וחסידות אומות העולם.

מהלך

קרא ואת הסיפור של משפחת זפאט¹, ושאלו:

- מה דעתכם על מעשיהם של בני משפחת זפאט? האם עשייתם הינה מובנת מאליה?
- כיצד אנו מתנהגים כאשר עוולות חברתיות מתרחשות מול עינינו?

¹ ניתן לעצור את הקריאה לאחר רצח האב, ולשאל - מה המשפחה תעשה במצב זה? מה התלמידים היו עושים?

אלברטוס ואלטיה זפאט (מעובד מתוך: הם היו מעטים / אלכסנדר ברונובסקי)

עם תחילת שילוח יהודי הולנד מזרחה אמרו אלברטוס ואלטיה זפאט לאדולף פרום, שהיה אז כבן 30, שאם יהיה בסכנה, תמיד יוכל למצוא אצלם מקלט. ואכן, כחודש אח"כ הועמד אדולף פרום בפני גירוש, ולכן ניצל את הצעתה של משפחת זפאט והגיע אליה באוגוסט 1942. הם הסתירו אותו באחד הלולים הריקים שבמשקם ודאגו לכל צרכיו. אדולף הסתתר בלולים במשך היום ובלילות לן בביתם. עד אביב 1943 הגיעו לביתה של משפחת זפאט שניים עשר יהודים שברחו מהשילוח מזרחה. משפחת זפאט קיבלה את היהודים הנוספים למרות שלא הכירה אותם לפני כן.

הכפר פאלטה מנה כ-1,500 תושבים. המשק של משפחת זפאט היה מבודד וקרוב ליער. בתקופת הסתתרותם בלולים, התקינו היהודים, יחד עם אלברטוס זפאט, בונקר ביער הקרוב, המרוחק כ-100 מטרים מביתו, ובו סידורי שינה ובישול. כשהבונקר היה מוכן נכנסו אליו כל המסתתרים היהודים. משפחת זפאט סיפקה להם את מצרכי המזון, והמסתתרים בישלו בעצמם.

מצב זה, שדרש טיפול והכנת מזון למספר רב של אנשים, לא יכול היה להיעשות בסודיות מוחלטת. השכנים בפאלטה חשדו במשפחת זפאט. ב-27.7.44 ערכו אנשי ס.ס. חיפוש אחר יהודים המסתתרים בבית משפחת זפאט. ה-ס.ס. הוציאו את בני המשפחה לחצר ביתם ודרשו מהם לחשוף את מקום מחבואם של היהודים המוסתרים. כאשר אלברטוס סירב, אנשי ה-ס.ס. הרגו אותו, לעיני משפחתו. אנשי ה-ס.ס. איימו על יתר המשפחה שאם לא יגלו את מקום מסתור היהודים הם ייהרגו במקום. אלטיה וילדיה ידעו את מקום המסתור, אבל שתקו ולא גילו דבר. כאשר אנשי ה-ס.ס. הבינו שלא יקבלו תשובה עזבו את המקום והשאירו את המשפחה המומה. למרות האסון הכבד, אלטיה לא אבדה את קור רוחה. היא הודיעה למוסתרים על רצח בעלה, הרגיעה והבטיחה כי תמשיך לתמוך בהם ככל יכולתה וכי הם יכולים להישאר בבונקר.

משפחת זפאט לא קיבלה תמורה על הסתרת יהודים, ואף שילמה מחיר יקר, כאשר אבי המשפחה, אלברטוס, נרצח. מניעיהם היו אנושיים טהורים, ומעשיהם מדברים בעד עצמם. המעשה הנעלה נבע מאהבתם לזולת והתנגדותם למשטר הנאצי ופגיעתו בזכויות האדם. את מעשיהם נימקו בפשטות, כפי שהתבטא אלברטוס זפאט: "אסור לתת לאנשים למות, צריך לעזור להם". ב-10.5.45 שוחרר הכפר פאלטה.

יו"ר הוועדה לציון חסידי אומות העולם בישראל, משה בייסקי כתב על משפחת זפאט: "אילו היה לנו איזה אות הצטיינות גבוה ממדליה, הייתי מעניק אותו למשפחת זפאט. עם כל מה שהכרנו על נפלאות ההצלה, למיטב זכרוני, זה המקרה הראשון שבו נרצח המציל, ולאחר מכן לא נאמר ליהודים המוסתרים: תחפשו לכם מקום אחר." לאלברטוס ואלטיה זפאט הוענק ע"י יד ושם בירושלים בשנת 1972 תואר חסידי אומות עולם.

